

EVLİLİK İÇİ IRZA GEÇME

Doç. Dr. Mahmut AŞIRDİZER¹, Doç. Dr. M. Sunay YAVUZ¹

¹ Celal Bayar Üniversitesi, Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı, Manisa

Özet

Kadının rızası dışında, kocası veya eski kocası tarafından gerçekleştirilen cinsel amaçlı eylemleri tanımlamak için, uluslararası terminolojide, evlilik içi irza geçme terimi kullanılmaktadır. Evlilik içi irza geçme yıllar boyunca reddedilmiş ise de, günümüzde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin çoğunda, evlilik kavramı değişmesi ile birlikte, kadının erkeğin mülkü olarak görüldüğü şeklindeki yargı kırılmıştır. Evlilik içinde cinsel ilişkinin her iki tarafın isteği ile gerçekleşeceği, aksi takdirde irza geçme olarak değerlendirileceği düşüncesi benimsenmiş ve bu düşünceye paralel yasal düzenlemeler yürürlüğe girmiştir.

Evlilik içi irza geçme; yaş, sosyal sınıf, ırk, din ve etnik köken gözetmeksizin, tüm evliliklerde görülebilmekte ve kadınlar üzerinde bıraktığı ciddi psikolojik ve fiziksel hasarlar sonucunda toplumun temelini oluşturan aile yapısını tehdit etmektedir.

Bu derlemede, evlilik içi irza geçmenin kısa tarihçesinin, yasal yaptırımlarının, yaygınlığının, evlilik içi irza geçme olaylarında etkili faktörlerin, evlilik içi irza geçmenin sonuçlarının ve kurbanları üzerinde bırakacağı etkilerin literatür eşliğinde gözden geçirilmesi, evlilik içi irza geçmelerin önlenmesi için alınması gereken önlemlerin tartışılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Evlilik içi şiddet, evlilik içi irza geçme, evlilik içi irza geçmenin tarihçesi ve yasal boyutu, evlilik içi irza geçmede psikolojik ve fiziksel etkiler, evlilik içi irza geçmenin engellenmesi için önlemler.*

MARITAL RAPE

Abstract

The “marital rape” term have been used in international terminology for definition to sexual acts which perpetrated by woman’s husband or ex-husband without the consent of woman. Although the marital rape was rejected for years, today, in most of developed and developing countries, the “marriage” concept changed, the traditional belief which accept to the women as a property of their husbands’ was broken, the opinion which include the sexual relations might been with consent of both spouses otherwise these sexual relations could be a rape was accepted, and legislations as parallel to this opinion came into force.

The marital rape can been seen in all marriage unless to take into account to age, social statue, race, religious and ethnicity, and it have threat to family system on the basis of society due to its serious psychological and physical harassments on the women.

In this article, we aimed that to review to the brief history, the law sanctions and the prevalence of marital rapes, the effective factors in marital rape events, the results and effects of marital rapes on the victims, and to discuss to necessary precautions for prevent from marital rapes.

Key words: *marital violence, marital rape, the history and legislations of marital rape, psychological and physiological effects in marital rape cases, the precautions for preventing of marital rape.*

Giriş

Kadına yönelik şiddet, yüzyıllar boyunca yaşamın bir parçası olarak kabul edilmiş olup; Eski Roma Kanunları'nda dayak, boşanma ve öldürme, zina yapan kadınları cezalandırmak için erkeklere bir hak olarak tanınmıştır (1). Kadına yönelik şiddete karşılık ilk başkaldırıları 15. yüzyılda başlamış; 1405'de Fransız yazar Christine de Pizan, "The Book of the City of Ladies" adlı kitabında "kadınlara kocaları tarafından uygulanan vahşi şiddeti" tanımlamış; 16. yüzyılın başlarında Pakistanlı düşünür Guru Nanak, tarih sayfalarına kadın ve erkek haklarının eşitliğini savunan ilk erkek filozof olarak geçmiştir (2).

Daha sonraki yüzyıllarda, kadına yönelik şiddete karşı hareketler devam etmiş ise de, bu çabalar ancak 20. yüzyılın ikinci yarısında, ikinci dünya savaşını izleyen yıllarda meyve vermeye başlamıştır. 1945' de San Fransisko'da imzalanan Birleşmiş Milletler sözleşmesi ile Birleşmiş Milletler, kadının gelişimini taahhüt etmiş ve bir komisyon kurulmuş; 1950'li yılların başlarında bu komisyon kadın ve kızlara yönelik geleneksel zararlı uygulamalar üzerinde yoğunlaşmaya başlamış, 1980'lerin sonu ve 1990'ların başında, komisyon, CEDAW komitesi (*Committee on the Elimination of Discrimination Against Women*) ve son olarak da *İnsan Hakları Komisyonu, kadına yönelik şiddeti uluslararası gündeme taşımıştır* (3). Kadına yönelik şiddet ile ilgili ilk bilimsel makaleler 1970'li yıllarda yazılmış ve izleyen yıllarda Birleşmiş Milletlerdeki "Kadının Durumu" Komisyonu, "Kadının kamusal veya özel yaşamında, kadını üzen, tehdit ve baskı içeren veya kadının özgürlüğünü kısıtlayan, fiziksel, cinsel veya psikolojik hasar ile sonuçlanan her türlü eylemi" aile içi şiddet olarak tanımlamıştır (4).

Kadına yönelik şiddetin önlenmesine yönelik her türlü çabaya karşın, kadına yönelik şiddet halen kadınlar ve çocukların sosyal ve toplumsal gelişimlerini ve sağlıklarını tehdit eden önemli ve küresel bir halk sağlığı problemi olarak karşımızda durmaktadır (5, 6). Mevcut kaynaklarda, kadına yönelik şiddetin en yaygın uygulayıcıları, ne yazık ki eş veya erkek arkadaş olarak belirledikleri partnerleri arasında yer aldığı aktarılmaktadır (4). 1993 Dünya Gelişim Raporu, pek çok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeden elde edilen verilere göre, dünyanın herhangi bir bölgesindeki 15 yaş ve üstü kadınların yarısından fazlası partnerleri tarafından dayak yediklerini ve sıklıkla bu şiddetin tekrarlanarak dayanılmaz boyutlara ulaştığını ortaya çıkarmıştır (6). Birleşmiş Milletler Adalet Divanı raporlarına göre, her yıl 960 000 kadın, mevcut yada eski partnerlerinin uyguladıkları şiddet ile karşı karşıya kalmaktadır (7). Amerika Birleşik Devletleri'nde her yıl kadınların her yıl %0.9'u ile %14.4'ünün ve yaşamları boyunca da %25.5 ile %53.6 oranlarında (psikolojik ve duygusal istismarı kapsayacak şekilde) eş şiddetine maruz kaldıkları tahmin edilmektedir (8-10). Türkiye'nin doğu bölgelerinde yaşayan kadınların %57.9'unun kocaları tarafından fiziksel şiddete maruz kaldıkları belirtilmektedir (11).

Eş şiddetinin, kadınlar için en önemli, en dramatik ve en can sıkıcı parçalarından birini evlilik içi ırza geçmeler oluşturmaktadır. Kadının rızası dışında, kocası veya eski kocası tarafından gerçekleştirilen cinsel amaçlı eylemleri tanımlamak için, uluslararası terminolojide evlilik içi ırza geçme terimi kullanılmakta olup; evlilik içi ırza geçmeler, şiddet veya şiddet tehdidi altında, kadının istemi dışında gerçekleştirilen her türlü cinsel ilişki ve eylemlerini içermektedir (12, 13).

Bu derlemede, evlilik içi ırza geçmenin kısa tarihçesinin, yasal yaptırımlarının, yaygınlığının, evlilik içi ırza geçme olaylarında etkili faktörlerin, evlilik içi ırza geçmenin sonuçlarının ve kurbanları üzerinde bırakacağı etkilerin literatür eşliğinde gözden geçirilmesi, evlilik içi ırza geçmelerin önlenmesi için alınması gereken önlemlerin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Evlilik İçi İrza Geçmenin Kısa Tarihçesi ve Yasal Yaptırımları

Milattan önce 8. yüzyılda Roma'da, erkeklerin eşleri üzerinde bir koca olarak her türlü hakka sahip bulundukları belirtilmiş; kadınların kocalarının malı olduğu ve kocalarının her türlü cinsel ihtiyaçlarını karşılama yükümlülüğünde bulundukları kabul edilmiştir (12). Çeşitli toplumlarda, bu inanç ile örtüşen gelenekler ve yasalar daha sonrada günlük yaşamın parçası haline gelmiş, kocanın, karısının ırzına geçme ile suçlanamayacağı, zira kadının evliliğe rıza göstermesinin, cinsel ilişkiye de rıza gösterdiği fikri yıllarca hüküm sürmüştür (13, 14). 17. yüzyılda, İngiltere'de Baş Yargıç Sir Matthew Hale "Koca, yasal karısının ırzına geçme suçunu işleyemez, evliliğe yönelik rızası ve evlilik anlaşması ile kadın kocasının kendisi ile cinsel ilişkide bulunmasına rıza göstermektedir, bu rızanın evlilik süresince geri alınabilmesi mümkün değildir" şeklinde karar vermiştir (12, 13).

Kraliçe Viktorya döneminde de hakim olan bu katı evlilik düşüncesine rağmen, pek çok kadının kocaları tarafından fiziksel şiddete ve evlilik içi ırza geçmeye maruz kaldıkları şeklindeki şikayetleri öncelikle feministlerin, psikologların, doktorların ve evrimsel fizyoloji ile uğraşan bilim adamlarının dikkatini çekmiştir (15). 1870'lerde sınırlanmamış cinsel iznin bir dejenerasyon sendromu olduğu şeklindeki inanç, evlilik içi ırza geçmenin kocalara zarar verdiği şeklinde yorumların oluşmasına izin vermiş; yüzyılın bitmesiyle birlikte zarar konusundaki bilimsel ilgi, sözde kadınlar üzerine yoğunlaşmış; evlilik içinde cinsel ilişkiye zorlanan kadının frijit olabileceği belirtilmiştir (15). Amerika Birleşik Devletleri'nde yakın zamana kadar ırza geçmenin tanımı "rızası olmaksızın, karısı olmayan bir kadınla cinsel ilişki" olarak kabul edilmiş (13, 16, 17); evlilik, bir ırza geçme lisansı olarak algılanmıştır (13, 18).

Bu oluşan düşünce, bir kere evlenen kadının, evlilik süresince cinsel ilişkiyi ret etme hakkını elinden almaktaydı. Bu sabit düşünce, 1970'li yıllarda bazı kadınların, bu yasaların kadınları ırza geçmeden korumak için yetersiz kaldığı ve kadın-erkek eşitliğine aykırı olduğunu dile getirmesi ile birlikte tartışılmaya başlanmış olup; Richard J Gelles'in, 1977 yılında yazdığı makalesinde, pek çok kadının evlilik içersinde sindirme veya şiddet kullanımı ile cinsel ilişki kurmaya zorlandığını, yasal olarak suç teşkil etmeyen bu konuda, sosyal bilimcilerin, yasa yapıcıların ve toplumun bir parçasını oluşturan kadınların uzun süre sessiz kalamayacağını belirtmiştir (19). Amerika Birleşik Devletleri'nde karısının ırzına geçme suçundan yargılanan ilk kişi 1978 yılında John Rideout olmuş (12, 13); bu konu, böylece 1980'lerin başlarında araştırmacılar, klinisyenler ve yasa düzenleyiciler arasında daha yoğun yankı bulmaya başlamıştır (14, 15, 20). Jefford ve Dull tarafından 1982 yılında Teksas'da yapılan bir anket çalışmasında, kadınların %45'inin, erkeklerin ise %25'inin bir yasal düzenleme gerektiğini ifade ettikleri belirtilmiştir (21).

Ancak buna karşın, Amerika Birleşik Devletleri'nde 1988-1989 yıllarında Davies tarafından yapılan başka bir çalışmada, evlilik içi ırza geçme hakkındaki yasal düzenlemelerden yana olan erkeklerin oranı %68.9 olarak bildirilmiş ve bu eylemi yapan kocaların tutuklanmaları gerektiği yönünde görüş bildirdikleri kaydedilmiştir (22).

Düşünce bazındaki bu çelişkili yaklaşımlara rağmen evlilik içi ırza geçme bir realite olarak yer almaktaydı ve 1989 yılında Michigan'da yapılan bir anket çalışmasında, kadınların tamamına yakınının (%87.4), kocalarının istedikleri zaman evlilik içi ilişki kurmayı bir hak olarak gördükleri, evlilik içi cinsel ilişkiye zorlanan kadınlardan %82.7'sinin vajinal ve %52.8'inin anal yoldan ırza geçmeye, %44.1'inin cinsel ilişki sırasında şiddete, %28.6'sının ise vajina veya anüsüne yabancı maddeler sokulması eylemlerine maruz kaldıklarını ifade ettikleri bildirilmiştir (23).

Amerika Birleşik Devletleri'nde eşler arası rıza dışı cinsel ilişkinin ırza geçme suçunu oluşturup oluşturmadığının irdelendiği ikinci olay, 1992 yılında basında da geniş olarak yer alan ve bayan Trist'in kocası Dale' nin kendisini yatağa bağlayıp, bıçakla korkutarak ırzına geçtiği iddiası üzerine yürütülen Trist Crawford davası idi. Bu davada, koca tarafından olayın videoya alınması nedeniyle kanıt sıkıntısı çekmeyen jüri, Bay Dale'in, karısının bir önceki eşiyle seks hayatları konusunda verdiği ifadeyi de

dikkate alarak, bayan Trist'in bu tür seksten hoşlandığı gerekçesi ile koca Dale'in beraatına karar vermiştir (12).

Kanada'da 1990'lı yılların başında, bir mahkeme "kadının kocası tarafından ırzına geçilemeyeceği" şeklindeki medeni hukuk kuralına karşın, evlilik içi ırza geçmeyi bir suç olarak tanımlamıştır (24). 5 Temmuz 1993'de, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki 50 eyaletin tümünde evlilik içi ırza geçme cinsel saldırı yasalarının en az bir bölümünde suç olarak tanımlanmış ise de; 33 eyalette, kadının zihinsel veya fiziksel engeli, bilinçli olmaması yada uyuyor olması gibi hukuken rıza veremeyeceği durumlarda, koca evlilik içi ırza geçme suçlamalarından muaf tutulmuştur (14). 1997 yılında, Dünya'nın 193 ülkesinden yalnızca 44'ünde evlilik içi ırza geçme ile ilgili düzenlemelere yer verilmiş; 17 ülke evlilik içi ırza geçmeyi tek başına suç olarak ele almışken, 27 ülke ise bu suça cinsel saldırılar başlığı altında tanımlanmıştır (25, 26). 2002 yılında, dünyanın pek çok ülkesinde kocanın eşinin ırzına geçmesi bir suç olarak kabul edilmemekte ve Birleşmiş Milletler Üyesi ülkelerin ancak %15'inde yasal düzenlemeler bulunmaktaydı (27).

Günümüzde, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin çoğunda, evlilik kavramı değişmiş, kadının erkeğin mülkü olarak görüldüğü yargı kırılmış, evlilik içinde cinsel ilişkinin her iki tarafın isteği ile gerçekleşeceği, aksi takdirde ırza geçme olarak değerlendirileceği benimsenmiş olmakla birlikte (28); Amerika Birleşik Devletleri'ndeki yasal düzenlemelerden 8 yıl sonra, 2001 yılında üniversite öğrencileri arasında yapılan bir başka anket çalışmasında, erkek öğrencilerin %17.1'inin, kız öğrencilerin %4.6'sının evlilik içi ırza geçmeyi, normal ırza geçme gibi değerlendirmedikleri belirlenmiştir (29).

Ülkemizde evlilik içersindeki istem dışı cinsel ilişkilere ilişkin ilk yasal düzenlemelerin temeli 17 Şubat 1926 tarihli ve 743 sayılı Türk Kanunu Medenîsi ile atılmış ve Türk Hukuk Sistemi içersinde evlenme; tam ve devamlı bir hayat ortaklığına erişmek için ayrı cinse mensup iki kişinin kurduğu hukuki bir birlik, genel anlamda bir kadın ile erkeğin hukuki anlaşması olarak tanımlanmıştır (30). Türk Kanunu Medenîsi'nin 130. maddesinde "Karı kocadan her biri, diğeri tarafından hayatına kastedilmesi veya kendisine pek fena muamelede bulunulması sebebiyle boşanma davası ikame edebilir" hükmüne yer verilmiş; daha sonra bu kanunun yerine geçen 22 Kasım 2001 tarihli, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 162. maddesinde de bu hüküm genişletilerek "Eşlerden her biri diğeri tarafından hayatına kastedilmesi veya kendisine pek kötü davranılması ya da ağır derecede onur kırıcı bir davranışta bulunulması sebebiyle boşanma davası açabilir" şeklinde düzenlenmiştir (31).

Hukuk içtihatlarında, pek fena muamele (davranış), eşe eziyet veren, acı çektiren, bedeni ve ruhsal sağlığını bozan davranışlar olarak tanımlanmış; doktrinde; pek kötü davranışa, eşini dövme, mahzene (veya odaya) kapatma, soğuk taş üzerinde çıplak ve aç bırakma, işkence etme, bilerek bulaşıcı hastalık bulaştırma, elektrik şoku uygulama, hasta iken hastaneye götürmeme gibi eylemlerin yanı sıra, aşırı derecede veya zorla cinsel ilişkiye girmek ve anal yolla cinsi ilişkide bulunma gibi örnekler verilmiştir (31-34).

Evlilik içersindeki istem dışı cinsel ilişkilere ilişkin cezai yaptırımlar, 2005 yılı öncesinde yürürlükte olan Türk Ceza hukukunda yer almamış olmakla birlikte, Yargıtay tarafından verilen çeşitli kararlarda, "gayri tabii yoldan cinsi temasa mecbur eden kocanın fiilinde müessir fiil ve cismen eza kastı bulunmadığı cihetle, failin "fena muamele" cürmünden mahkumiyeti gerektiği", "karısını manevi cebir kullanarak anal (ters) ilişkiye zorlayan sanığın eyleminin Türk Ceza Kanunu'nun 478/1-3 maddesindeki suçu oluşturduğu", "evli olduğu mağdurenin iradesine karşın zorla ters (anal) ilişkide bulunan sanığın eyleminin, aile bireylerine kötü muamele suçunu oluşturacağı" belirtilmiş (12); 2005 yılında yürürlüğe giren, 26 Eylül 2004 tarihli, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda ise, evlilik içi ırza geçme açık olarak hüküm altına alınmıştır. Bu kanunun 102. maddesinde, cinsel saldırı suçunun eşe karşı işlenmesi, eşin şikayeti halinde, karşılığı 7 yıldan 12 yıla kadar hapis cezası olan bir suç niteliği kazanmıştır (35). Kanunun gerekçesinde, evlilik birliğinin, eşlere sadakat yükümlülüğünün yanı sıra, karşılıklı olarak birbirlerinin cinsel arzularını da yerine getirme yükümlülüğü getirmekte olduğu, ancak evliliğin hiçbir

zaman ırza geçme için resmi bir sertifika olarak kabul edilemeyeceği, evlilik içinde de olsa cinsel ilişkinin karşılıklı rızaya dayanması gerektiği, karşılıklı rızanın olmadığı durumda eşin cinsel ilişkiye zorlanmasının evlilik içi ırza geçme olarak değerlendirileceği kaydedilmiştir (36).

Yasaya ilişkin değerlendirmelerde, “eskiden, örneğin eşi tarafından dövüldükten sonra, eşinin cinsel ilişki talebini reddeden kadının vajinasına süpürge sapı sokarak cezalandıran koca cinsel suç işlemiş sayılmadığı, oluşan yaralanmanın ağırlığına göre “müessir fil” suçundan ya da “eşe karşı kötü muamele”den yargılandığı, yeni yasa ile birlikte, bu tür davranışların cinsel tatmin amacı gütmese bile ceza yaptırımını gerekli kıldığı” (37), Avrupa İnsan Hakları Divanı kararında, eşi ile rızası hilafına cinsel ilişkide bulunan kişinin ceza yargılamasına karşı bağımsız olmasının, çağdaş evlilik anlayışına uymadığı gibi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin temel amaçlarından olan “insan haysiyet ve şerefine saygı gösterilmesi” ilkesi ile de aykırı düşeceğinin hükme bağlandığı; bu nedenle, ırza geçme suçunda, kocanın karısına karşı muafiyete sahip olduğu şeklinde kabul edilemez düşünce tarzının terk edilmesinin, çağdaş evlilik anlayışı ile uyum içinde olmanın yanında, sözleşmenin temel amaçlarından olan insan özgürlüğü ve haysiyetine saygı ilkeleri ile de örtüştüğü belirtilmiştir (12).

Evlilik İçi ırza Geçmenin Yaygınlığı

Evlilik içi ırza geçmelerde en önemli faktörü, erkeğin düşünce anlayışı oluşturmakta olup; kocanın karısı üzerinde oluşan hak bilinci dolayısıyla, “Nasıl olur da kendi eşimin ırzına geçebilirim!”, “O benim eşim. Onunla ne yapıp ne yapmayacağıma siz karar veremezsiniz” anlayışının yanı sıra; kadının, kocası tarafından kendisinin, çocuklarının veya diğer kişilerin yaptığı bazı hataların sorumlusu olarak algılanması durumunda, hataların bedelini ödetmek, cezalandırmak için eşi tarafından ırzına geçilmesinin söz konusu olabildiği; yine, otoritesinin zaafa uğradığını hisseden kocanın, otoritesini tekrar kurmak ve karısı üzerinde güç göstermek eşinin ırzına geçebildiği belirtilmektedir (12).

Shadigian ve Bauer tarafından bildirildiği üzere (38), Johns Hopkins Üniversitesi Halk Sağlığı Okulu’nun Toplum Bilgilendirme Programı’nın 1992 verilerine göre, evli kadınların yaklaşık %20’si evlilik sırasında cinsel ilişkiye zorlanmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri’nde her yıl kadınların %10-14’ünün evlilik içi ırza geçmeye maruz kaldıkları tahmin edilmekte (13, 39, 40); tüm ırza geçme eylemlerinin %25’inin evlilik sırasında meydana geldiği (14), Amerika Birleşik Devletleri’nde yapılan diğer bir başka çalışmada ise, çalışmaya katılan 102 Afrika kökenli Amerikalının 8’i (%7.8) evlilik içi ırza geçme deneyimi yaşadıklarını belirtmiştir (41). Yine, Frieze’nin aktardığına göre, Julia Doron ve arkadaşları tarafından yapılan bir anket çalışmasında, evlilik içi ırza geçmeye maruz kaldığını ifade eden kadın sayısının, yabancılar tarafından ırza geçme olayına maruz kaldığını ifade eden kadın sayısının 7 katı olduğu bildirilmiştir (41).

Her ne kadar saldırganı koca veya eski koca olarak tanımlanmış evlilik içi ırza geçme olaylarından, ortaya çıkaran faktörler ve hukuksal boyutu itibarıyla önemli bir farklılık gösterse de, partnerler ve erkek arkadaşlar tarafından gerçekleştirilen cinsel saldırılara ait veriler incelendiğinde, bu tür cinsel saldırılarına maruz kalan kadınların oranı; Toronto-Kanada’da %30 (42), Trieste-İtalya’da %18.2 (43), Londra-İngiltere’de %14.8 (44), Kopenhag-Danimarka’da %15 olarak kaydedilmiştir (45). Dünya Sağlık Örgütü’nün desteği ile Bangladeş, Brezilya, Etopya, Japonya, Namibya, Peru, Samoa, Sırbistan-Karadağ, Tayland, ve Tanzanya’da gerçekleştirilmiş uluslararası bir çalışmada, Bangladeş, Etopya, Peru, Tayland, ve Tanzanya’da partner şiddetine maruz kalmış kadınların %50’den fazlasının cinsel şiddete maruz kaldıkları belirlenmiş (46); Boucher ve arkadaşları tarafından bu durum “geleneksel toplum yapısı” ile ilişkilendirilmiştir (47).

Türkiye’de yapılan çalışmalarda, evlilik içi ırza geçmenin oranları, Ankara’da %15 (48), Türkiye’nin doğu bölgelerinde %15 olarak tanımlanmış (11); Manisa’da yapılan bir çalışmada, Adli Tıp Anabilim Dalı’na müracaat eden evlilik içi ırza geçme iddialarının tamamında mağdurların ters ilişki nedeniyle müracaat ettikleri belirlenmiştir (49).

Evlilik İçi İrza Geçme Olaylarında Etkili Risk Faktörleri

Evlilik içi irza geçme yaş, sosyal sınıf, ırk ve etnik köken gözetmeksizin tüm evliliklerde görülebilmekle birlikte (14); bu tür olaylarında etkili risk faktörleri üzerinde yapılan çalışmaların çoğu, demografik özellikler üzerinde yoğunlaşmıştır (50).

Yaşın partner şiddetinin tüm türleri için önemli bir risk faktörü olduğu, 30 yaş altı ve 50 yaş üstü kadınların, diğer kadınlara göre evlilik içi irza geçme olayları ile daha sık karşılaştıkları (50); evlilik içi irza geçmeye maruz kalmış kadınların 2/3'ünün bu konudaki ilk kötü deneyimlerini 25 yaş altında yaşadıkları bildirilmektedir (14).

Ekonomik zorluklar, evlilik içi irza geçme olayları üzerinde olumsuz yönde etki göstermekte olup (10, 36); alt sosyal sınıflara mensup ve düşük ekonomik gelir düzeyine sahip kadınların bu tür olaylara göreceli olarak daha fazla maruz kaldıkları (14, 50, 51), Afrika kökenli Amerikalı kadınların, beyaz, Latin ve Asya kökenli kadınlara oranla daha çok evlilik içi irza geçme kurbanı oldukları bildirilmektedir (14, 51).

Evlilik içi irza geçme ile kırsal ve kentsel yerleşim yerlerinde oturma arasındaki ilişki araştırıldığında, Filipinler'de evlilik içi irza geçmenin kentsel alanlarda (%15), kırsal alanlara göre (%8), iki kat fazla olduğu (5); Güney Carolina'daki bir çalışmada, eşe yönelik şiddetin kent ve gecekondu yerleşiminde, kırsal yerleşime göre daha fazla olduğu bildirilmiştir (52). Buna karşın, Birleşmiş Milletler desteği ile çok uluslu olarak yapılan bir çalışmada başkent ve büyük kentlerdeki evlilik içi irza geçme oranlarına göre, taşradaki olgu oranlarının çok daha yüksek olduğu görülmektedir (46).

Kadın ve erkeğin eğitim düzeyinin evlilik içi irza geçme ile ilişkili olduğu ve eğitim düzeyleri yükseldikçe şiddet eğiliminin azaldığı (11, 50); üniversite ve yüksek okul mezunları arasında evlilik içi irza geçme ve eş istismarı oranlarının düştüğü bildirilmektedir (50, 51). Güney Carolina'da yürütülen bir çalışmada, evlilik içi irza geçme mağdurlarının eğitim düzeyleri oldukça düşük bulunurken, saldırganların eğitim düzeylerinin onlar kadar düşük olmadıkları bildirilmiş (52); Güney Afrika'da yapılan bir çalışmada, evlilik içinde cinsel istismara uğramış kadınların çoğunun ortaokul veya altı eğitim düzeyinde oldukları kaydedilmiş (53); Türkiye'nin doğu bölgelerinde yapılan bir çalışmada ise, kurbanların eğitim seviyesi düştükçe, evlilik içi irza geçme olaylarına maruz kalma oranlarının arttığı belirlenmiştir (11). Yine yapılan bir çalışmada, saldırganların çoğunun evlilik içi irza geçmeyi bir suç olarak algılamadıkları gösterilmiştir (54).

Din ile evlilik içi irza geçme arasındaki ilişki araştırıldığında, dinin evlilik içi irza geçmede etkili olduğunun belirlenmiş olup: Black ve arkadaşları tarafından yazılan bir makalede, yapılan iki çalışmanın sonuçları aktararak, çalışmalardan ilkinde Yahudi, Protestan, Katolik ve inancı olmayan kadınlara göre diğer dinlere mensup olanların, ikincisinde ise, Yahudi, Katolik diğer dinler ve inancı olmayanlara göre Protestan kadınların daha fazla evlilik içi irza geçmeye maruz kaldıkları aktarılmıştır (50).

Çeşitli çalışmalarda, kadın istismarı ve evlilik içi irza geçmenin gebelik ile ilişkisi araştırılmış ve gebelik sırasında gerek kadın istismarının gerekse evlilik içi irza geçmenin arttığı belirlenmiş; evlilik içersinde bile olsa, istenmeyen cinsel ilişkiler sonrası gerçekleşen gebelikler kadınların korkulu kabuslarından biri olmuştur (21, 55, 56).

Eş istismarına uğramış kadınların daha fazla çocuk sahibi olmaları olasılığı yüksek bulunmuş; evdeki çocuk sayısı arttıkça, eş istismarının daha sık gerçekleştiği belirlenmiştir (10, 40, 43). Keza, Türkiye'de yapılan bir çalışmada da bu sonuçlara paralel bulgular elde edilmiştir (57).

Mağdur ve saldırganların alkol tüketimleri, cinsel saldırılar üzerinde önemli bir rol oynamakta olup (58), alkol alımının saldırgan davranışları uyardığı ve eş istismarında önemli bir rol oynadığı bildirilmiştir (59).

Evlilik İçi İrza Geçmenin Sonuçları ve Kurbanları Üzerinde Bırakacağı Etkiler

Evlilik içi ırza geçmelerin, diğer aile içi şiddetle benzerlik gösteren yönlerinden biri, tekrarlayıcılık göstermesi olup; evlilik içi cinsel ilişkiye zorlanan kadınların tekrar, tekrar aynı olayı yaşamak zorunda kaldıkları; Bıçak tarafından aktarıldığı üzere, Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan bir söyleşide, evlilik içi ırza geçmeye maruz kalan kadınların yalnızca %17'sinde evlilik içi ırza geçmenin bir kez ile sınırlı kaldığı, %8'inin iki kez, %15'inin üç ile on kez, %5'inin on bir ile yirmi kez, %55'inin ise yirmi birden daha fazla olarak evlilik içersinde ırzına geçildiği ifade edilmiştir (12).

Tekrarlayan bu ırza geçmeler, evlilik yaşantısını kadın için çekilmez hale getirirse de, dünyada cinsel istismar kurbanlarının adli makamlara başvuru oranının çok düşük olduğu belirtilmekte olup (2), Colorado'da gerçekleştirilen bir çalışmada eş istismarına uğrayan kadınların polis merkezlerine başvuru oranları %25 olarak tanımlanmıştır (60).

Bu durum büyük oranda mağdurun gerek genellikle yakın çevresinde bulunan saldırgandan, gerekse ailesinden korkması ve uğradığı bu mağduriyeti bir yabancı ile paylaşamayacak derecede mahrem bir konu olarak algılanması ve kadının hastanelerde ve yasal işlemler sırasında yaşamayı göze alamadığı zorluklar ile ilgili olup (2, 48, 61); özellikle toplumumuzda yaşayan kadınların aile içinde yaşanan cinsel şiddet konusundaki bilgilerinin yetersiz olması veya bu davranışları şiddet olarak düşünmemeleri, karı koca arasında yaşanabilecek cinsel taciz olaylarının, evlilik ve aile yapısı içinde normal bir olay olarak algılamaları, cinsel istismar olaylarının "suç olarak" yargıya intikalini engellemektedir (2, 62, 63).

Kadın için bazen bir kurtuluş yolu olarak gözüken boşanma da fayda etmemekte, şiddet boşanma sonrası da eski eş tarafından sürdürülebilmektedir. Bergen tarafından aktarılan Finkelhor ve Yllo'nun bir çalışmasında kadınların üçte ikisinin evlilik sona erdikten sonra eski eşlerinin cinsel saldırısına maruz kaldıkları belirtilmektedir (14, 40).

"Bir kadının partneri tarafından ırzına geçilmesi durumunda, oluşacak bulguların, nispeten az olacağı" şeklindeki tarihsel süreçte oluşan görüşe rağmen, araştırmacılar evlilik içi ırza geçmenin ciddi ve kalıcı etkileri olduğu ve bu etkilerin nispeten daha sık görüldüğünü belirtmişlerdir (14, 18, 40, 61). Evlilik içersinde saldırganı ile daima yüz yüze kalmak durumunda bulunan kadında, öfke, depresyon, korku ve cinsel ilişkiye isteğin kaybolması gibi psikolojik yaralanmaların meydana geldiği bildirilmektedir (13). Campbell ve arkadaşları yaptıkları bir çalışmada, normal kadın popülasyonunda da gözlenebilen bazı semptomların, istismara uğrayan kadınlarda anlamlı olarak arttığını; istismara uğramış kadınlarda baş ağrıların %37, bayılma nöbetlerinin %133, sırt ağrıların %60, cinsel yolla bulaşan hastalıkların %200, vajinal kanamaların %183, vajinal enfeksiyonların %45, pelvik ağrıların %89, ağrılı cinsel ilişkinin %86, üriner yol enfeksiyonlarının %83, cinsel arzu kaybının %200, abdominal ağrıların %100, sindirim problemlerinin %84 oranında artış gösterdiğini saptamışlardır (51). Kabuslar, güvensizlik, kalıcı korkular evlilik içi ırza geçmenin kadın üzerinde bıraktığı diğer psikolojik hasarlar olarak tanımlanmıştır (61). Bunun yanı sıra pek çok araştırmada evlilik içi ırza geçmenin posttravmatik stres bozukluğu ile ilişkili bulunduğunu vurgulamışlardır (18, 64).

Evlilik içi ırza geçmelerde, vaginal ve anal bölgede yaralanmaların yanı sıra, laserasyonlar, abrazyonlar, ekimozlar, yumuşak doku yaralanmaları, ezilmeler ve kas yırtıkları gibi darp izlerinin yanı sıra bitkinlik hissi ve kusmalar görülebileceği kaydedilmiştir (14, 18, 40). Evlilik içi ırza geçmelere, sıklıkla diğer istismar türleri de eşlik etmekte olup (40, 46); ırza geçme sırasında, kemik kırıkları, siyah gözler, burun kanamaları ve bıçak yaraları gibi bulguların görülebileceği belirtilmiştir (18, 40).

Evlilik içi ırza geçmelerde, zaman zaman bu şiddetin en ciddi boyutunu oluşturan intihara sürüklenme veya cinayet olguları sonucu, kadınların bir kısmı hayatını kaybedebilmektedir (18).

Yargıya intikal eden olguların adli tıbbi değerlendirmesi süreci ise, genellikle olayın üzerinde uzun zaman geçmiş veya fiziksel şiddetin eşlik etmediği olgularda hekim için büyük zorluklara neden

olmakla birlikte; diğer cinsel saldırı mağdurlarında olduğu gibi fiziksel ve ruhsal zararların saptanıp delillerinin belgelenmesi, hekimin en önemli görevleri arasında yer almaktadır (65).

Sonuç

Aile, toplumu oluşturan yapı taşlarının en önemlisi olup, eşlerin birbirlerine karşı duydukları sevgi ve saygı ile zaman içerisinde güçlenen bir kurumdur. Sevgi veya saygının tükendiği noktada gerçekleşebilecek rızaya dayalı olmayan evlilik içi cinsel ilişki, kadın için oluşturacağı psikolojik ve fiziksel sorunlar nedeniyle, kadının ve dolayısıyla da aile yapısının örülenmesine neden olacaktır. Evlilik içi ırza geçme olaylarından kadınları korumanın yolu yalnızca yasal önlemler alınması olmayıp, bu tür bir saldırıya maruz kalan kadınların devlet eliyle koruma altına alınıp, onlara ekonomik bağımsızlıklarını kazandırmak ve psikolojik destek vermek de gerekmektedir. Ancak, bu önlemlerin yanı sıra, erkeklerin “evlilik okulları” adı verilen kısa dönemli kurslar yolu ile evlilik öncesi eğitimleri ile sorunun ortaya çıkmadan önlenmesinin sağlanabileceğini düşünmekteyiz.

Kaynaklar

1. Polat O. Adli Tıp, İstanbul: Der Yayınları. 2000; 115.
2. Aşirdizer M. Acil servislere başvuran çocuk ve kadın istismarı olgularına hekimlerin yaklaşımı. Türkiye Klinikleri J Surg Med Sci. 2006; 2(50): 39-48.
3. United States, Commission on the Status of Women. Short History of the Commission on the Status of Women (2009). Available at: <http://www.un.org/womenwatch/daw/csw/>. Erişim: 14 Nisan 2009.
4. Fikree FF, Bhatti LI. Domestic violence and health of Pakistani women. Int J Gynecol Obstet. 1999; 65(2): 195-201.
5. Hindin MJ, Adair LS. Who's at risk? Factors associated with intimate partner violence in the Philadelphia. Soc Sci Med. 2002; 55(8): 1385-99.
6. The World Bank. World Development Report 1993 - Investing in Health. USA: Oxford University Press. 1993: 50.
7. Booher TN, Lane JE, Davis LS. Domestic violence in the outpatient setting. J Am Acad Dermatol 2004; 50(2): 262-5.
8. Weinbaum Z, Stratton TL, Chavez G, Motylewski-Link C, Barrera N, Courtney CG, California Department of Health Services Women's Health Group. Female victims of intimate partner physical domestic violence (IPP-DV), California-1998. Am J Prev Med. 2001, 21(4): 313-9.
9. Hathaway JE, Mucci LA, Silverman JG, Brooks DR, Mathews R, Pavlos CA. Health status and health care use of Massachusetts women reporting partner abuse. Am J Prev Med. 2000; 19(4): 302-7.
10. Vest JR, Catlin TK, Chen JJ, Brownson RC. Multistate analysis of factors associated with intimate partner violence. Am J Prev Med. 2002; 22(3): 156-64.
11. Ilkaracan P, Women for Women's Human Rights. Exploring the context of women's sexuality in eastern Turkey. Reproductive Health Matters. 1998; 6(12): 66-75.
12. Bıçak V. Kadının cinsel iradesinin eşine karşı korunması. 20 Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek Konferansı, 19-21 Kasım 1997, Kongre Kitabı, Çitçi O. (Ed.). Ankara: TODAI. 1998; 135-48.
13. Frieze IH. Investigating the causes and consequences of marital rape. Signs. 1983; 8(3): 532-53.
14. Bergen RK. Marital rape (1999). <http://www.hawaii.edu/hivandaids/Marital%20Rape.pdf>. Erişim: 14 Nisan 2009.
15. Monson CM, Rohling JL. Sexual and nonsexual marital aggression: Legal considerations, epidemiology, and an integrated typology of perpetrators. Aggress Viol Behav. 1998; 3(4): 369-89.
16. Bourke J. Sexual violence, marital guidance, and Victorian bodies: an aesthesiology. Vic Stud. 2008; 50(3):419-36.
17. Yllo K. Marital Rape (1996). http://www.bwjp.org/files/bwjp/articles/Marital_Rape.pdf. Erişim: 14 Nisan 2009.
18. Martin EK, Taft CS, Resick PA. A review of marital rape. Aggress Violent Behav. 2007; 12(3): 329-47.
19. Gelles RJ. Power, Sex, and Violence: The Case of Marital Rape. The Family and the Law. 1977; 26(4): 339-47.
20. Bidwell L, Priscilla W. The family context of marital rape. Journal of Family Violence. 1986; 1(3): 277-87.
21. Jeffords CR, Dull RT. Demographic variations in attitudes towards marital rape immunity. J Marriage Fam. 1982; 44(3): 755-62.
22. Davies KA. Voluntary exposure to pornography and men's attitudes toward feminism and rape. J Sex Res. 1997; 34(2): 131-7.
23. Campbell CJ, Alford P. The dark consequences of marital rape. Am J Nurs. 1989; 89(7): 946-9.
24. Tang KL. Rape law reform in Canada: the success and limits of legislation. Int J Offender Ther Comp Criminol. 1998; 42(3): 258-70.
25. Chaudhry AG. Violence against women – a case study. Int J Agr Biol. 2004; 6(4): 669-71.
26. Onyejekwe JC. Violence against women: an issue of health and human rights. Nebula. 2004; 1(1): 32-7.

27. Limbu R. Panos Features, Marital Rape Outlawed by Nepal's Supreme Court (2002). <http://www.panos.org.uk/?lid=19678>. Erişim: 14 Nisan 2009.
28. The George Mason University Sexual Assault Services; Marital Rape (1998). <http://www2.gmu.edu/dpt/unilife/sexual/MR.htm>. Erişim:14 Nisan 2009.
29. Auster CJ, Leone JM. Late adolescents' perspective on marital rape: the impact of gender and fraternity/sorority membership. *Adolescence*. 2001; 36(141): 141-52.
30. Canturk G. Evlilik ve boşanma ile ilgili adli psikiyatrik uygulamalar. *Türkiye Klinikleri J Foren Med*. 2006; 3(3): 58-64.
31. Yılmaz O. Hayata Kast, Pek Kötü veya Onur Kırıcı Davranış Nedeniyle Boşanma (2007). <http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=14705>. Erişim:14 Nisan 2009.
32. Canbolat F. Hayata Kast, Pek Kötü veya Onur Kırıcı Davranış Nedeniyle Boşanma (2006). <http://www.canbolathukuk.com/db/servis/Makale/25.doc>. Erişim:14 Nisan 2009.
33. Sezen A. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddete Türk Hukuku'nun Yaklaşımı (2006). http://www.hukukcular.org.tr/yazi_detay.php?Yazi_id=16&yazar=17. Erişim:14 Nisan 2009.
34. Gençcan ÖU. Boşanma Hukuku. Ankara: Yetkin Yayınevi. 2006: 286-7.
35. Türk Ceza Kanunu (2005). <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5237.html>. Erişim:14 Nisan 2009.
36. Özgenç İ. Yeni Türk Ceza Kanunu. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 2004: 200-2.
37. Balcı Y. Yeni TCK Çerçevesinde Cinsel Suçlara Adli Tıbbi Yaklaşım (2005). <http://tip.ogu.edu.tr/uzmangorusu/yenitckcinselsucadlitibbiyaklasim.htm>. Erişim:14 Nisan 2009.
38. Shadigian EM, Bauer ST. Screening for partner violence during pregnancy. *Int J Gynecol Obstet*. 2004; 84(3): 273-80.
39. Mahoney P, Williams LM. Sexual Assault in Marriage: Prevalence, Consequences, and Treatment of Wife Rape (2007). <http://www.wcsap.org/PartnerViolence.pdf> Erişim:14 Nisan 2009.
40. Bergen RK. Marital Rape: New Research and Directions (2006). <http://www.wcsap.org/MaritalRapeRevised.pdf>. Erişim:14 Nisan 2009.
41. McNutt LA, van Ryn M, Clark C, Fraiser I. Partner violence and medical encounters: African-American women perspectives. *Am J Prev Med*. 2000; 19(4): 264-9.
42. Randall M, Haskell L. Sexual violence in women's lives. Findings from the Women's Safety Project, a community-based survey. *Violence Against Women*. 1995; 1(1): 6-31.
43. Romito P, Crisma M, Saurel-Cubizolles M-J. Adult outcomes in women who experienced violence during childhood. *Child Abuse Negl*. 2003; 27(10): 1127-44.
44. Kerr E, Cottee C, Crowdhury R, Jawad R, Welch J. The Haven: A pilot referral center in London for cases of serious sexual assault. *BJOG*. 2003; 110(3): 267-71.
45. Schei B, Sidenius K, Lundvall L, Ottesen GL. Adult victims of sexual assault: acute medical response and police reporting among women consulting a center for victims of sexual assault. *Acta Obstet Gynecol Scand*. 2003; 82(8): 750-5.
46. Garcia-Moreno C, Jansen HA, Ellsberg M, Heise L, Watts CH; WHO Multi-country Study on Women's Health and Domestic Violence against Women Study Team. Prevalence of intimate partner violence: findings from the WHO multi-country study on women's health and domestic violence. *Lancet*. 2006; 368(9543): 1260-9.
47. Boucher S, Lemelin J, McNicoll L. Marital rape and relational trauma. *Sexologies*, 2009; 18(2): 91-4.
48. Gulcur L. A Study on Domestic Violence and Sexual Abuse in Ankara, Turkey. *Women for Women's Human Rights Reports No. 4*. 1999.
49. Yavuz MS, Asirdizer M. Celal Bayar Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Polikliniği'ne başvuran aile içi şiddete maruz kalmış kadın olgularının analizi. *Adli Tıp Dergisi*, 2009; 23(1): 15-23.
50. Black DA, Heyman RE, Smith Slep AM. Risk factors for male-to-female partner sexual abuse. *Aggress Violent Behav*. 2001; 6(2-3): 269-80.
51. Campbell J, Jones AS, Dienemann J, Kub J, Schollenberger J, O'Campo P, Gielen AC, Wynne C. Intimate partner violence and physical health consequences. *Arch Intern Med*. 2002; 162(10):1157-63.
52. Coker AL, Derrick C, Lumpkin JL, Aldrich TE, Oldendick R. Help seeking for intimate partner violence and forced sex in South Carolina. *Am J Prev Med*. 2000; 19(4): 316-20.
53. Jewkes R, Levin L, Penn-Kekana L. Risk factors for domestic violence: findings from a South African cross-sectional study. *Soc Sci Med*. 2002; 55(9): 1603-17.
54. Frese B, Moya M, Megías JL. Social perception of rape: how rape myth acceptance modulates the influence of situational factors. *J Interpers Violence*. 2004; 19(2): 143-61.
55. Martin SL, Harris-Britt A, Li Y, Moracco KE, Kupper LL, Campbell JC. Changes in intimate partner violence during pregnancy. *J Family Viol*. 2004; 19(4): 201-10.
56. Chhabra S. Sexual violence among pregnant women in India. *J Obstet Gynaecol Res*. 2008; 34(2): 238-41.
57. Erel Ö, Özkök MS, Katkıcı U. Eş istismarı. 10. Ulusal Adli Tıp Günleri, 8-12 Ekim 2003, Paneller ve Poster Sunuları Kitabı. İstanbul: Adli Tıp Kurumu Yayınları-10. 2003: 187-90.

58. Ullman SE, Brecklin LR. Alcohol and adult sexual assault in a national sample of women. J Subst Abuse. 2000; 11(4): 405-20.
59. Field CA, Caetano R, Nelson S. Alcohol and violence related cognitive risk factors associated with the perpetration of intimate partner violence. J Family Viol. 2004, 19(4): 249-53.
60. Koziol-McLain J, Coates CJ, Lowenstein SR. Predictive validity of a screen for partner violence against women. Am J Prev Med. 2001; 21(2): 93-100.
61. Whatley MA. The effect of participant sex, victim dress, and traditional attitudes on causal judgments for marital rape victims. J Fam Violence. 2005; 20(3): 191-200.
62. Sözen MŞ, Tüzün B, Fincancı ŞK, Dokgöz H. Yabancı uyruklu kadınlarda cinsel içerikli şiddet: olgu sunumu. *Adli Tıp Bülteni*. 1999; 4(1): 24-7.
63. Sözen MŞ, Elmas İ, Sözen A, Fincancı ŞK. Aile içi bir istismar olgusu. *Adli Tıp Bülteni*. 1999; 4(3): 109-12.
64. Fischbach RL, Herbert B. Domestic violence and mental health: correlates and conundrums within and across cultures. *Soc Sci Med*. 1997; 45(8): 1161-76.
65. Cantürk G, Cantürk N. Cinsel saldırı mağdurlarının muayene prosedürü. *Türkiye Klinikleri J Surg Med Sci* 2006; 2(50): 49-55.

İletişim Adresi: Doç. Dr. Mahmut AŞIRDİZER
Celal Bayar Üniversitesi, Tıp Fakültesi
Adli Tıp Anabilim Dalı, Manisa
E-mail: masirdizer@yahoo.com